

Preek over Genesis 11,1-9: God wijst ons genadig onze plaats

Voorzang: Psalm 87

Votum en Groet

Zingen: Gezang 456,3 (i.p.v. het gezongen 'amen')

Leefregels

Zingen: Opwekking 125

Gebed voor de opening van het Woord

Zingen: Kinderlied 48 (We zullen opstaan...)

Schriftlezing: Genesis 11,1-9 en Handelingen 2,1-13

Zingen: Psalm 2, 2 en 4

Verkondiging van Genesis 11,1-9

Zingen: Gezang 435

Dankzegging en voorbeden

Collecte

Zingen: Gezang 303, 2 en 5

Zegen

Gemeente van onze Heer Jezus Christus!

Kent u het verhaal van Prometheus?

Het is een verhaal dat de oude Grieken elkaar vertelden.

Het gaat over de oude tijd – toen de wereld nog maar pas bestond.

Prometheus was één van de Titanen.

Dat was een reuzengeslacht, dat in de oertijd de aarde bevolkte.

In de tijd van Prometheus waren er ook al mensen op aarde.

Maar die stelden nog niet veel voor.

De goden hadden hen maar weinig mogelijkheden gegeven om zich te ontwikkelen.

Ze konden zich amper staande houden.

Dat ging Prometheus aan het hart.

Hij trok zich het lot van de mensen aan.

En hij gaf hun allerlei middelen om vooruit te komen.

Eén van de grootste gaven die hij hun schonk was het vuur. **1**

Prometheus ontstak een fakkel aan de zon en ging daarmee naar de aarde.

Toen de mens het vuur had leren beheersen, was hem niets meer onmogelijk.

Maar Zeus, de oppergod, was hier verschrikkelijk kwaad over.

Dat beschouwde hij als ontoelaatbare concurrentie.

Hiermee zou de mens de goden naar de kroon steken.

Maar Zeus kon de daad van Prometheus niet meer ongedaan maken. **2**

En uit woede daarover ketende hij Prometheus voor straf aan een rots.

Daarna stuurde hij een adelaar die elke dag zijn lever opvrat.

Een verhaal van de oude Grieken.

Een verhaal dat duidelijk maakt hoe zij keken naar de verhouding tussen god en mens.

Als een concurrentiepositie.

De goden willen de mensen klein houden.

Maar de mensen steken de goden naar de kroon.

En verleggen voortdurend hun grenzen. **3**

Lijkt het niet op het verhaal van de torenbouw van Babel?

Staan daar God en mens ook niet tegenover elkaar?

Horen we daar ook niet over God die bang is dat de mens niet meer te temmen is?

Als God ziet wat de mensen aan het doen zijn – dan is zijn reactie:

Dit is nog maar het begin!

Alles wat ze verder van plan zijn ligt nu binnen hun bereik!

En dan doorkruist Hij de plannen van de mensen.

Kan God het niet hebben dat de mens tot grote dingen komt?

Nee, dit verhaal gaat over heel iets anders.

Zeker, God wijst de mens zijn plaats.

Maar niet zozeer omdat de mens Hem naar de kroon steekt.

Maar uit liefde voor de mens.

Ik ben ervan overtuigd dat we het verhaal van Genesis 11 zo moeten lezen.

Laten we eerst eens kijken naar de opbouw van het verhaal.

4

U ziet hoe begin en eind op elkaar aansluiten en elkaars tegendeel zijn.

En in het middenstuk is sprake van een enorm contrast tussen het handelen van de mens en het handelen van God. Het is een staaltje van schitterende vertelkunst.

En dan nu het verhaal zelf.

Het speelt zich af na de geschiedenis van de zondvloed.

Het is met het geslacht van Lamech van kwaad tot erger gegaan.

Het licht van het begin is meer en meer verduisterd.

En God had zich genoodzaakt gezien tot een grote schoonmaak.

Heel de aarde was schoongeveegd van de boosheid en verdorvenheid van de mensen.

Met één familie, het gezin van Noach, is God helemaal opnieuw begonnen.

En dan lijkt het even of de draad weer wordt opgepakt bij Genesis 1.

We horen God dezelfde dingen zeggen als tot de eerste mensen.

Toen God de eerste mensen schiep had Hij tegen hen gezegd: **5**
Wees vruchtbaar en wordt talrijk, bevolk de aarde en breng haar onder je gezag...

Maar nadat Noach de ark had verlaten lezen we: **6**
Toen zegende God Noach en zijn zonen.

Hij zei tegen hen: Wees vruchtbaar en wordt talrijk en bevolk de aarde...

En dan volgt in c. 10 een lange lijst van namen.

Het zijn namen van volkeren, die allemaal van Noach afstammen – zeventig in totaal.

Het mensengeslacht is talrijk geworden.

En aan het eind van c. 10 lezen we: **7**

Dit waren de families, die afstamden van de zonen van Noach, ingedeeld naar afkomst en volken. Van hen stammen de verschillende volken af die zich na de zondvloed over de aarde hebben verspreid.

Dus daar wordt al gesproken over de verspreiding van de volkeren over de aarde. Zoals God het van meet af had bedoeld en gewild.

Maar dan lezen we in c. 11 dat dit niet vanzelf is gegaan.

De mensen zijn dat niet van plan geweest.

Ja, we zien ze aan het begin van het verhaal de wereld intrekken.

Maar al snel stopt het verspreidingsproces.

Het begin van deze geschiedenis draagt nog elementen van hoop in zich. **8**

De mensheid gaat op weg.

Op trektocht.

Op zoektocht.

We lezen in vs. 2 dat ze in Sinear bij een vlakte kwamen.

Maar eigenlijk staat daar dat ze een vlakte vinden.

Het woord dat daar gebruikt wordt veronderstelt dat ze gezocht hebben.

Het is een woord vol betekenis.

Er is in het begin van dit verhaal sprake van beweging.

De mensen zijn onderweg naar een doel, dat ze nog niet kennen.

Het is een doel dat hun door God gesteld is.

En God leidt de mensheid op haar weg.

God daagt de mensen uit haar grenzen te verkennen.

God schept ruimte, waarin het goed is om te leven.

Deze beweging van vs. 2 is een beweging vol belofte.

Die belofte klinkt ook in het woord *vlakte*.

Dat komen we later in de Bijbel ook tegen als het gaat over het beloofde land.

Vlak land maakt leven mogelijk.

In de vlakte vindt men water, voeding, rust.

Ja, ook dit woord is vol belofte.

Geen wonder dat de mensen zich hier gaan vestigen.

Dan doet de mens doet een enorme ontdekking.

Dat je van klei, van leem, tegels kunt bakken.

En dat je aardpek als specie kunt gebruiken.

En dat je zo stevige, duurzame huizen kunt bouwen.

Het is een enorme stap voorwaarts in de beschaving.

De mensen zijn niet meer afhankelijk van wat ze in hun omgeving aan stenen vinden.

Om daar mee te bouwen.

Nee, ze kunnen ook daar waar geen stenen zijn, zelf stenen maken.

Ze doen een uitvinding waardoor het leven opbloeit.

Ja, dit heeft te maken met de grootheid van de mens.

Wat is de mens tot geweldige prestaties in staat.

Dat hoorden we ook al in de geschiedenis van c. 4.

En hier komt dat opnieuw naar voren.

Er zit iets triomfantelijks in zoals de mensen dat zelf ervaren hebben.

Het is jammer dat in de NBV niet meer zo uitkomt.

Maar laten we de NBV eens leggen naast de vertaling van 1951: **9**

Die heeft in vs. 3:

Ook zeiden zij: Welaan, laten wij tichelen maken en die goed bakken.

Het gaat mij om 't woordje *welaan*.

We komen het in de vertaling van 1951 nog twee keer tegen in dit verhaal.

Het heeft iets van 'kom op!'

Er tegen aan!

De mens doet een reuzensprong vooruit.

Dat herkennen we nog steeds. **10**

Toen de mens de eerste stap op de maan zette.

Of als je door de Kanaaltunnel rijdt!

Wat een wonder van technisch vernuft.

Of als een apparaat wordt ontworpen waardoor mensen met een dwarslaesie weer kunnen lopen.

Bij weer een ongehoorde ontwikkeling is in de computertechnologie.

Als er een ongedachte oplossing wordt gevonden voor het energieprobleem.

Dan roept dat bewondering op.

Daar is niks mis mee.

Wat heeft de mens een mogelijkheden gekregen.
Wetenschap en techniek maken de grootheid van de mens uit.
God heeft hem inderdaad bijna goddelijk gemaakt – Psalm 8!
Alleen – daar blijft het niet bij. **11**
Er klinkt een tweede *welaan*.
Een tweede *kom op!*
En in de vertaling van 1951 valt op dat ook twee keer het woordje *ons* valt.

*Ook zeiden zij: **Welaan**, laten wij **ons** een stad bouwen met een toren die tot de hemel reikt en laten wij **ons** een naam maken.*

Hier wordt afstand genomen van de plannen van God.
Hier wordt gebroken met de opdracht om zich over de aarde te verspreiden.
Hier komt de beweging van de mensheid tot stilstand.
Kom op! We blijven hier!
We settelen ons.
We bouwen een muur om ons heen.
We zoeken veiligheid en bescherming binnen het werk van onze handen.
Binnen een stad met een toren die tot de hemel reikt. **12**
Die aan de wolken krabt.
De schilder Pieter Bruegel heeft hier een beroemd schilderij van gemaakt.
En daarop zie je hoe de stad zelf tot een toren is geworden.

Dan moet ik weer zeggen: op zichzelf is de bouw van deze stad nog geen probleem.
Maar het motief is verkeerd.
Ze willen niet verder op de weg waarop ze door God geroepen zijn.
Ze willen de beweging stollen.
Ze willen zich niet verspreiden, maar samenklitten.
Ze willen het ene volk blijven dat maar één taal spreekt.

Dat heeft inderdaad iets aanlokkelijks.
Wat kun je niet tot stand brengen als je schouder aan schouder staat.
Als je samen één taal spreekt, die ieder zonder meer verstaat.
Wat kun je dan niet tot stand brengen –
in de wetenschap,
in het bedrijfsleven,
in de politiek!
Eéndracht maakt macht!

Maar vooral – wat griezelig!
Wat heeft de geschiedenis niet huiveringwekkend aangetoond hoe gevaarlijk dat is –
die onstuitbare eenheidsdrang. **13**
Eine Sprache, ein Volk, ein Reich, ein Führer!
Wat een verschrikking als alles gelijkgeschakeld is.
Eén partij, één krant, één zender!
Het is duidelijk dat zulke samenlevingen de menselijke maat niet meer kennen.
Daarbij vallen op grote schaal slachtoffers.
Want ieder die een andere taal spreekt,
een andere kleur heeft,
tot een andere cultuur behoort,
er een andere overtuiging op nahoudt –
die breekt de eenheid die ons sterk maakt.
Die is dus een bedreiging.
Die wordt uitgestoten.
We willen ons een naam maken – dat gaat altijd ten koste van de naamlozen.

En het gaat ten koste van God. **14**
Die komt in het plaatje steeds minder voor.
Hij wordt in de eerste helft van het verhaal dan ook totaal niet genoemd.
Daar staat de mens in het middelpunt.

En de naam die voor zichzelf denkt te maken.
Maar de Naam van God blijft onuitsproken.

Maar dan komt het keerpunt.
God treedt op het toneel.
Hij neemt het Woord.
Hij komt tot daden.

Moet je horen wat de verteller zegt.
Maar toen daalde de HEER af om te kijken naar die stad en de toren die de mensen aan het bouwen waren.
Ziet u het voor u?
Zijn die mensen daar druk bezig met hun stad en hun toren.
En ze komen al hoger en hoger en hoger.
De hemel komt al in zicht.
Komt daar opeens de HEER naar beneden.
Wat zijn die mensjes daar toch aan doen?
Ik kan het haast niet zien – dat gepriegel!
Dat moet Ik toch echt eventjes van dichterbij bekijken.
Nee maar, ze zetten daar een toren overeind.

Hoort u de ironie van de verteller?
Natuurlijk hoeft God niet uit de hemel te komen om te weten wat op aarde gebeurt.
Maar in de manier waarop het verteld wordt hoor je de lach van de Almachtige.
De lach van Psalm 2:

*Wat drijft de volken, wat bezielt ze toch?
Wat is de waanzin toch die zij beramen?*

*Die in de hemel is gezeten lacht,
Want Hij is God die eeuwig blijft regeren.
Hij spot die spotten met zijn macht.
Hij kent zijn tijd, Hij is de Heer der heren.*

En dan komt Hij tot daden.
Hij stelt de mensenkinderen een grens.
Maar waarom?
Wat is Gods motief?
Waarom slaat Hij het streven van de mensen stuk?

Dit is één volk, zegt God, en ze spreken allemaal een en dezelfde taal.
En wat ze nu nog doen is nog maar het begin.
Alles wat ze verder nog van plan zijn ligt nu binnen hun bereik.

Is dit Zeus die woedend is op Prometheus omdat hij het vuur gestolen heeft? **15**
Die het niet kan verkroppen dat de mensen zich positief ontwikkelen?
Die bang is dat ze hem te machtig worden?
En die daar wel even een stokje voor zal steken?

Welnee!
Maar God ziet wat de gevolgen voor de mensen zelf zullen zijn als ze zo doorgaan.
Dat wordt een catastrofe.
Dat gaat gigantisch uit de hand lopen.
Zoveel geconcentreerde macht – dat kunnen de mensen niet aan.
Dat vraagt vreselijke offers.
Als mensen hun grenzen niet willen kennen heeft dat vreselijke gevolgen.
Ongeremde economische groei betekent een belasting van het milieu.
Steeds meer multinationals met monopolieposities leidt tot uitbuiting.
Bescherming van handelsposities hier versterkt de armoede elders.

Waar mensen zichzelf en hun status met hand en tand verdedigen ontstaat een samenleving vol stress en geestelijke armoede.

God ziet het voor zijn ogen gebeuren.

En Hij zucht – ja, zo moeten we vs. 6 lezen – Hij zúcht: *Wat moet dit worden!*

Hoe gaat dit verder als Ik hier niets aan doe?

Als Ik hen niet tegen zichzelf bescherm?

O nee, God voelt zich niet bedreigd.

Maar Hij ziet hoe de mensen zichzelf de das omdoen.

En dat kan Hij niet aanzien.

En dan klinkt in het verhaal een derde *welaan!*

16

Deze keer uit de mond van God.

*Welaan, laat Ons nederdalen en daar hun taal verwarren,
zodat ze elkaanders taal niet meer verstaan...*

Welaan, we bouwen ons een stad en een toren, zegt de mens.

Welaan, we verwarren hun taal, zegt God.

En de mensen breken uit elkaar.

De stad en de toren blijven een torso.

Een monument van het mislukte streven van de mens.

Zo komt het dat die stad Babel heet, besluit de verteller.

Op eens wordt dit verhaal uit de oertijd vastgeknoopt aan een historische grootheid.

Hier is sprake van een onvertaalbare woordspeling.

17

Het hebreeuwse woord *balal* – verwarren – wordt verbonden met de naam van de stad Babel.

Natuurlijk is Babel geen hebreeuwse plaatsnaam.

18

Integendeel, Babel is in de eigen taal zoiets als *Bab Ili = poort naar God*.

Maar de hebreeuwse verteller hoorde daar dus wat anders in.

En zo verbond hij dit verhaal uit de oertijd aan zo'n grootmacht uit zijn eigen tijd.

Zo van: pas maar op!

Met groothedswaan van machten als die van jullie maakt onze God korte metten! **19**

Met Genesis 11 eindigen de verhalen van de oertijd.

God begint nog eens weer helemaal opnieuw.

Zoals met Adam.

Zoals met Noach.

God weer helemaal opnieuw met twee kleine mensjes, Abraham en Sara.

De heilsgeschiedenis begint nog eens van voren af aan.

God roept twee mensen uit het land waar torens gebouwd worden.

Belooft hun een naam, die ze niet zelf hoeven maken maar die Hij hun zal geven.

Belooft hun nieuw land.

En dat alles onder de leiding van zijn Geest.

Hij stuurt hen de wereld in.

De verstrooide, bonte en veelvoudige wereld van zijn mensen.

Die veelvoudigheid vraagt om het naar elkaar horen en van elkaar leren.

Het vraagt om opmerkzaamheid.

Om uitleg, terugvragen – heb ik jou wel goed begrepen?

Het vraagt om een wezenlijke ontmoeting van de ander.

Het vraagt om het willen leren van de taal van de ander:

die allochtoon,

die jongere, die oudere,

hij met z'n bizarre outfit,

zij in haar truttige refokleren...

die ander die zo anders is dan ik, dan wij...

Het vraagt om een je willen verplaatsen in die ander.

En hier zijn we in het Pinksterverhaal, dat we ook lazen.

Waar dit begrip ontstaat en waar zo samenleven lukt,

waar mensen elkaar weer kunnen verstaan zonder dat ze eerst gelijk moeten worden,

daar is de Geest van Christus aan het werk.
Daar ontstaat een nieuwe eenheid.
Een eenheid die het niet te doen is om macht, maar om dienstbaarheid.
De taal wordt een instrument tot het begrijpen van elkaar.
Tot een taal van vrede en verzoening, in woorden en daden.
Want de Geest scheidt gemeenschap,
zonder torens, die symbolen van macht en geweld.
En in die gemeenschap blijven we in beweging, op weg naar Jeruzalem.
Waar geen toren is, maar waar God zijn tent over ons uitspant.
Waar we in alle talen één van hart en één van zin God loven.
Parten, Meden, Elamieten en ... inwoners van Mesopotamië, het land van Babel.
Rahab en Babel zullen God behoren.
En loven God die zich een Naam heeft gemaakt in daden van redding en bevrijding.
Welaan, kom op, laten we hand in hand daarheen op weg gaan. AMEN.
13-08-2006